

ТЕМАТИЧНИ ДОМИНАНТИ В ТЕКСТОВЕТЕ НА ЮЖНОСЛАВЯНСКИЯ ХИП-ХОП

Лех Церан
Лодзки университет

Лех Церан. Тематические доминанты в текстах южнославянского хип-хопа

В статье представлены наиболее распространенные темы в музыке хип-хоп на основе материала, собранного в Болгарии и других южнославянских странах (Северная Македония, Сербия и Словения). Несмотря на то, что отдельные произведения хип-хопа могут значительно отличаться друг от друга, у них есть много общих черт. Исполнители хип-хопа описывают в своих песнях окружающий мир: природу или город, а также нефизические явления, такие как чувства. Впрочем, даже в этих темах есть общие и различные черты. Некоторые темы универсальны для всего жанра, поэтому, несмотря на разные языковые системы, они могут быть в определенной степени сравнимы. Причиной этого, в частности, является сленговая лексика, сопоставимая во многих странах.

Ключевые слова: жаргон хип-хопа, южнославянские хип-хоп тексты, тематические доминанты в хип-хоп музыке

Lech Ceran. Thematic Dominants in the South Slavonic Hip-Hop Texts

The article presents the most common themes in the hip-hop music on the basis of material from Bulgaria and other South Slavonic countries (more specifically, North Macedonia, Serbia, and Slovenia). Even though individual hip-hop scenes may differ significantly in comparison with each other, they share many common features. Hip-hop artists describe the surrounding world in their songs – that includes the physical world like nature or the city, as well as intangible phenomena like feelings. Even in this field there are some common and divergent features. Some of the themes are universal for the whole genre, so regardless of different language systems their execution can be similar to a certain degree. The reason for that is mainly the slang vocabulary which in most of the countries shares a large number of identical units.

Key words: hip-hop slang, South Slavonic hip-hop lyrics, thematic dominants in hip-hop music

Хип-хоп музиката днес е глобален феномен – тя не само присъства в много страни на света независимо от тяхното географско и културно местоположение, но също така често доминира на локалните музикални пазари. Този музикален стил се създава през 70-те години на миналия век и произлиза от субкултура, характерна за квартала „Бронкс“ в Ню Йорк. Първоначално нейните създатели я промотират предимно на об-

ществени места, каквито са улиците и парковете. Трябва да имаме предвид, че по това време самата субкултура (както и нейната музика) има по-скоро развлекателен, отколкото комерсиален характер. Поради факта, че музиката съществува само в определена среда, артистите са напълно независими и чрез текстовете на песните открито изразяват своята позиция, без да подлежат на никакви юридически санкции (Уоткинс 2005: 9 – 10). Австралийският учен Тони Мичъл отбелязва, че популяризирането на тази музика не е просто резултат от присвояване на съвременна афроамериканска култура, а е по-скоро процес, който включва заимствани и автохтонни елементи и вследствие на това постига своеобразен синкретизъм. Музиколозите Джон Фен и Алекс Перуло изтъкват, че смесване на елементи (като напр. местен език със заемки от американския сленг или въвеждане на елементи от локална музика) често води до създаване на неповторими музикални форми (Фен, Перуло 2000: 73). Съобразно с конвенцията на жанра артистите от различните страни дават непосредствен израз на своя светоглед (Мичъл 2000: 51 – 52). Посредством разнообразни елементи и мотиви изпълнителите на хип-хоп музика излагат свои мисли или разказват определена история.

В сравнение с представителите на много други музикални жанрове рапърите обикновено изпълняват песните си на роден език, но както подчертават Фен и Перуло, има и случаи, когато те ползват английски – според тях изборът на езика зависи предимно от светогледа на рапъра или от темата на дадена песен. Например песни на английски език по-често се съсредоточават върху универсални теми, свързани с различни форми на забавление, а песните на местните езици се фокусират върху локални въпроси, какъвто например е политиката (Фен, Перуло 2000: 74). Както изтъква Адриана Хоронжи, хип-хоп творчеството се отличава с висока степен на автентичност. Артистите понякога използват елементи на художествена измислица, но предимно с цел да подсилят посланията си и да им придадат по-ефектна експресивност (Хоронжи 2007: 131).

Настоящият анализ е част от изследване, посветено на темата за езика на българските и македонските хип-хоп песни¹, чиято цел е да се

---

¹ В статията се използват дефиниции на определени лексикални единици, взети от следните речници: *Съвременен тълковен речник на българския език с приложения* (СТРБЕ), *Речник на българския жаргон* (РБЖ), *Hip hop slownik (Хип-хоп речник – ХХР)*, *The Routledge Dictionary of Modern American Slang and Unconventional English (Рутледж речник на съвременния американски сленг и на неконвенционалния английски език – РРСАСНАЕ)* и *Rečnik srpskog žargona (Речник на сръбския жаргон – РСЖ)*. Ще бъдат посочвани само тълкувания, които присъстват в речниците, тоест ако тълкуването не се отбелязва, значи речниковият запис липсва в дадения речник. При дефиниции от речни-

определят жанровите маркери (характерни черти на хип-хоп жаргона), както и социолингвистичните и социолектните маркери (характерни черти на езика на дадена градска общност). В тази статия се съсредоточаваме върху някои от тематичните доминанти, реализирани чрез използване на определени езикови елементи: 1) самоидентификация в рамките на хип-хоп общността, 2) критика на други изпълнители (т. нар. *дис/дисване*²) или самохвалство (т. нар. *брага/брагадачио*³) и 3) привързаност към родната държава/родното място (с изразено отношение към нейните проблеми). От една страна – посочените доминанти са сред най-често срещаните в хип-хоп музиката, а от друга – обхващат и известен брой подтеми, които ще бъдат посочени по-нататък. Представената в настоящата статия тема ще бъде илюстрирана въз основа на изворов материал, включващ текстове от България и Северна Македония с допълнение на няколко текста от Словения и Сърбия⁴.

Важна роля в хип-хоп текстовете играе връзката на артиста със самата субкултура, която често се асоциира с *улицата*, но не с конкретна улица в града, а като знак за средата в хип-хоп субкултурата. Кирил Цанков изтъква, че хип-хоп музиката е място за художествена изява на *уличен език*, който можем да определим като по-агресивен и по-експресивен

ците на други славянски езици (XXP и РСЖ) с добавен превод на български език, направен от мен.

² Дис, дисване – „отнасям се с открито неуважение към някого; от американското *diss* – съкратено от *disrespect*“ – РБЖ; „текст или фрагмент от текст, който критикува, обижда друг рапър, също: обидна реч“ („tekst lub fragment tekstu krytykujący, obrażający innego rapera lub rapperów; także: obraźliwa wypowiedź“ – XXP).

³ Брага, брагадачио – „хип-хоп текст, чиято основна тема подчертава уменията на изпълнителя да пише и да изпълнява песни“ („tekst hiphopowy, którego głównym motywem jest podkreślanie umiejętności wykonawcy w dziedzinie pisania i wykonywania utworów“ – XXP).

⁴ Транскрибираните текстове на хип-хоп песните са взети от сайтове, направени от слушателите на тази музика: от сайта „Текстове“ (<<http://www.textove.com>>) са *Made in Lulin* на Alex P, *Дишай* на Diona, *София де Жанейро* на Сарафа, а от сайта „Genius“ (<<http://www.genius.com>>) са песните *Get Together* на David Guetta feat. Devito, *On je lud* на Gru, *Ja repujem* на Smoke Mardeljano, *Lekcija* на Psihoaktiv Trip, *Leva* на TRF feat. V:RGO, *Levi 2* на Секта, *Mrdaj* на Klemen Klemen ft. Ajs Nigrutin, *Носталгија* на Страјк, *Nove pare* на Coby x Krisko, *Raspukala Šar Planina* на Slatkaristika, *Srednja pot* на N'Toko feat. Samo Boris и *Фак Америка Viva Russia* на Спенс. Някои текстове са взети от YouTube, където авторите на песните качват официални транскрипции на песните си (*Балканизам* на Нешо, *Браво* на Ицо Хазарта, *Bulgari* на Pavell & Venci Venc', *Cash money* на Raus x Fyre, *Ljubljana's finest* на Ljubljana's finest, *Назад назад* на DJAANY feat. Pamela), *OG на Dijana OG*, *Pit Stop* на Tyte x Srna, *Z Bloka Snajper* на Ghet). Ще представяме текстовете така, както са дадени от самите артисти (или от авторите на транскрипциите). Това ни дава възможност например да забележим, че нерядко в текстовете се допускат грешки, като дори има случаи, когато се използва чужда графична система (например македонската песен *Pit Stop* е записана на латиница).

вариант на *разговорния език*, което пък е свързано с мястото на неговата употреба, тоест с *улицата*, където „се говори на висок глас“ (Цанков 2008: 129 – 130). Според Цветомира Венкова хип-хоп текстовете черпят многобройни елементи от уличния език, но едновременно самите те могат да повлияят върху него. Тоест ако появата на конкретен езиков елемент в дадена песен има първоначално художествена мотивация, много често той намира място в езика на младежката публика и след това прониква и в уличния език (Венкова 2008: 176 – 177). Оттук следва, че самото използване на жанра до известна степен разкрива обвързаността на изпълнителя със социокултурната среда на улицата. Както беше споменато в началото, първите хип-хоп артисти изпълняват своите творби на обществени места – в това число и по улиците. Заради това лексемата *улица* може да се отнася към самото хип-хоп общество. Полският *Хип-хоп речник* дефинира *улица* (пол. *ulica*) като „градска общност, която действа извън официалните норми и институции на социалния живот“ („społeczność miejska funkcjonująca poza oficjalnymi normami i instytucjami życia społecznego“ – ХХР 2007). В песните си рапърите най-често споменават не само улицата, но също и своите чувства или преживявания, свързани с нея:

Назад, назад, моме Калино / Махленски хайдутин в мастило, **улицата** –
мойто либе любимо [...] / **Улицата** – мойто либе любимо, махленски вой-
ник алфа, делта, примо [...] / **Улицата** е моя учител, кат ме глеаш, дали не
съм внимавал във час?

(DJAANY feat. Pamela, *Назад назад*)

Същото можем да забележим в текстове от Северна Македония, Сърбия и Словения:

Времиња тешки / Но бевме деца на **улица** петки / У школо десет кеца.
(*Slatkaristika, Raspukala Šar Planina*)
кој трип е на скејт прв кикфлип, скитање, **улица**, скилз и рима.
(*Страјк, Носталгија*)

Što ga imam na licu / Odavno sam svoj dom zamenio za **ulicu** / Sad imam svoju mrežu i imam svoje ljude / I svi mi se ulizuju i svi mi se nude [...] / I ponekad ih sretnem i žao bude meni / Jer po **ulici** se vuku sa špricom u veni.
(*Gru, On je lud*)

[O]bavezno pa se reprezenta **street** ne pa tisto / bitch kar predstavljáš ti skoz seljačine

(*Ghet, Z Bloka Snajper*)

K pridemo v mest / Folk začne vpit / Se družiti dol po **ulcah** / In me s sabo veseliti
(Klemen Klemen ft. Ajs Nigrutin, Mrdaj)

fukn beat, fukn majk, ker preveč mam textov, / če gre rap na **cesto**, pol jst prec mam dvesto [...] / st sm rap, jst sm hip hop in jst sm **ulca**, / jst sm komerciala papak, jst sm muska / jst sm euro, selfmade, k sam zasluž ga, / jebeš tvoj imidž šupak, če na **ulci** si punčka [...] / WOOPWOOP TO JE ZA FOLK NA **CESTI**, / ZA FOLK U ARESTIH U RAZNIH MESTIH.

(Ljubljana's finest, *Ljubljana's finest*)

Nikol dost ni **ulične** plodnosti / Moj način: spoštovanje s sprejemanjem odgovornosti.

(N'Toko feat. Samo Boris, *Srednja pot*)

Подобен смисъл артистите понякога влагат в лексема, означаваща даден жилищен квартал или район. Българските рапъри най-често използват разговорната лексема *махала* („подобно значение на английското *the hood*“ – РБЖ):

Назад, назад, моме Калино / **Махленски** хайдутин в мастило, улицата – мойто либе любимо [...] / Във **махалата** ти, право в главата ти, да те накарам да се питаш кой е там? [...] / Ти си **махленски** войник, обаче ме гледаш в очите, все едно, че десет милиона лева във брой съм [...] / Ке се престорам на мъртва кука, да моа да зарадвам **махлата!** [...] / Улицата – мойто либе любимо, **махленски** войник алфа, делта, примо / И във тълковния речник срещу името ми пише гадно, непримиримо / **Махленско** копеле до дъното на душата си натискащо и несломимо / Тва което е прима виста във тоя живот му е да отгледа здраво българче силно!

(DJAANY feat. Pamela, *Назад назад*)

Аз съм **махленския** поп, дай ми расото / Ако свърши кеша ще удариме инкасото.

(Raus x Fure, *Cash money*)

Махлата, братле, не е проста наука / Вярваш ли, че за теб някой му пука (никой).

(TRF feat. V:RGO, *Leva*)

Докато българските рапъри използват предимно думата *махала*, в текстовете от други страни по-често се среща жаргонната дума *ghetto*, която е от английски произход: „1. известна част от града; 2. жилищни блокове край Сава в Нови Белград“ („1. ozloglašeni kraj grada. 2. stambeni blokovi pored Save na Novom Beogradu“ – РСЖ); „любим квартал на хип-хоп изпълнителите“ – РБЖ. Ето няколко примера съответно от Северна Македония, Сърбия и Словения:

OG, **ghetto**, дредови, чуриме ко Раста / најкот гази бендови, треба да се плашат.

(Dijana OG, *OG*)

Sad na bitu David Guetta je / A došô sam iz **geta**, je

(David Guetta feat. Devito, Get Together)

Pa kva mi tok razlagaš THUG LIFE, че si pičkica, / че ti pišeš iz **ghetta**, mi smo zate brate knjižnica!!

(Ljubnlana's finest, *Ljubljana's finest*)

Това не означава обаче, че лексемата липсва в български текстове:

A, Yeah, Yo / Добре дошъл в София де Жанейро. / A, Yeah, Yo / Не гледай центъра, в квартала ми е **гето**.

(Сарафа, *София де Жанейро*)

Посочените по-горе примери показват, че в повечето случаи рапърите се отнасят положително към хип-хоп субкултурата. Често с гордост използват жаргонните лексеми, означаващи средата, от която произхождат, разбирани в буквален (като физическо пространство) или небуквален смисъл (като синоним на хип-хоп субкултура). По принцип принадлежността към хип-хоп общността най-често се проявява чрез използването на жаргонизми, които до голяма степен се състоят от заемки и чуждици от английския език, предимно от американския сленг⁵. Трябва обаче да подчертаем, че рапърите най-често използват лексика, свързана със самата музика, и рядко лексика, свързана с други полета на субкултурата, като спорта (напр. скейтборд, стрийтбол) и изобразителното изкуство (графити).

Използваните чуждици и заемки от английския език в лексиката на хип-хоп жаргона са свързани предимно с характерни за субкултурата елементи, като например *скреч* (от англ. *scratch*) („специфичен звук, подобен на драскане, издаван чрез грамофон. Използва се като ефект в хип-хоп музиката“ – РБЖ) и *флоу* (от англ. *flow*) („вдъхновение, муза“ – РБЖ). Обикновено лексеми, принадлежащи към хип-хоп жаргона, се срещат със същото значение и в други езици – както славянски, така и неславянски: напр. *skrecz* и *flow* в полския (XXP 2007) или *scratcher* и *flow* във френския език (Напералски 2014: 91, 145). Използването на жаргонни думи изпълнява не само идентификационна функция. В анализи-

⁵ В хип-хоп жаргона доминират заемки и чуждици от английския език, но в него могат да се включват и думи, взети от други езици (най-често европейски), като френски или немски (Береговская 1996: 33).

рания материал откриваме и две други функции: т. нар *дис* и *брага*. При тези случаи използваната жаргонна лексика е непосредствено свързана с музиката. По-долу ще илюстрирам това с помощта на няколко избрани лексеми (които са сред най-често срещаните): *флоу*⁶, *бийт*⁷, *трак*⁸ и *МС*⁹. Също така ще разгледам и примери, в които се използва и самото название на музикалния жанр – *рап* (или на дадения субстил като *трап* или *гангста рап*). Когато рапърите използват посочените по-горе лексеми във функция на *дис*, те изразяват негативно отношение към даден рап изпълнител, рап изпълнители или към цялата рап индустрия:

Добре, че е балета, че у тебе само Е-та / водача си на новите **МС-та**, супер злета.
(Alex P., *Made in Lulin*)

И докато път за себе си проправам / Всяко **МС** само с поглед го отравям
(DJAANY feat. Pamela, *Назад назад*)

Да, ма бех много време на море и са кат се върнах един ми вика – то **рапа** умре. [...] / Bravo, пътя не е лесен, **рапа** ти е тесен, ела ми изпей – „Сине сине“! [...] / Изкара ли много **пари**? Взе ли си Армани? Беше ли на Бали? / Яде ли омари? Аре бързо кажи! Твърде много **рапъри** и малко санитарии...
(Ицо Хазарта, *Браво*)

Не ме наричай **рапър**, аз не съм **рапър**. / **Рапърите** са комици, 90% от тех нема да ти кажат истината НИКОГА. [...] / А вие **рапърите** още ли пускате тея Wake неща?

(Сарафа, *София де Жанейро*)

Мразете ме ма нямам нищо против Сузанита / От както извадих Леш много **рапърчета** се появиха [...] / К'ъв ти *hip hop* ве мой, к'ъв ти **гар**, к'ъв ти **трап**, к'ъв ти *swag* / С влизането праиме бомбен атентат / К'ъв, ти комерс, к'ъв ти *underground* / За мен си никой в **рапа**, ако не знаеш *Varna Sound* [...] / С някой изключения днешните **МС**, **рападжий** са по-банални / От хелоуин костюм на *fucking Harley Quinn* [...] / Поне на един кадър, спри да заредим *Power* / **Рапърче** си, ма жена ти на лайфа спи права / Хейтърите ми те мислят за пич брат / Пуснах им твоя **diss track** и не спряха 'се кискат [...] / Чу само един такт и вика т'ва е велик **трак** / Супер селянка си, па си се взела за Мис Свят.

(Секта, *Леш 2*)

⁶ Флоу – „вдъхновение, муза“ (РБЖ); „начин на изпълняване на хип-хоп песен“ („sposób wykonywania piosenki hip-hopowej“ – ХХР); „стил, в който рап изпълнителят създава текстове и/или ги изпълнява („the style in which a rap artist creates lyrics and/or performs“ – РРСАСНАЕ).

⁷ Бийт – „музикален фон в хип-хоп песен“ („podkład muzyczny w utworze hip-hopowym“ – ХХР).

⁸ Трак – „музикално произведение“ („utwór muzyczny“ – ХХР).

⁹ МС – „рап изпълнител“ („a rap artist“ – РРСАСНАЕ); „изпълнител на хип-хоп песен“ („wykonawca utworów hip-hopowych“ – ХХР).

Ашколсун, слушай новия чалго-**рап** на харабия / Фак Америка Viva Russia.
(Спенс, *Фак Америка Viva Russia*)

Същото се забелязва и в текстове от Северна Македония, Сърбия и Словения:

Nie ne sme **trap**, / **trapot** ne prai da zvucime hardcore.
(Tyte x Srna, *Pit Stop*)

Reperi su dečica, rep im je patetičan / I u trenutku odbrane kroz tebe ide pesnica [...] / **Repere** sam voleo dok nisam shvatio da seru / Lažu decu da su štekali gudru u frižideru / Šatro dižu atmosferu, al' to je brate fejk **rep** / Jer tu atmosferu na 'certu im diže plejbek

(Smoke Mardeljano, *Ja repujem*)

Repaju drug drugmu / In delajo čudne face [...] / On je traktor z brki po horoskopu / Tolk škil da bi lah delal na POP-u / Ampak ne, on dela **rep** / In ne men se za talente [...] / Savo Telečajajo na mikrofono rokajo / Klemen, Klemen, madarfakr, ovaj **rep** pokidajo / Iako ništa ne razumem šta on **repuje** / Al' gotivno je to što je prasad uz'o sempluje.

(Klemen Klemen ft. Ajs Nigrutin, *Mrdaj*)

Rapper ima predrage cunjne da bi se lahko umazal / Panker je preveč umazan da bi se podnev prikazal [...] / Rasta preveč zapohan da bi našel Etiopijo / Babilon se vtihotap v reggae, **rap** in rock n' roll [...] / Otroci hočejo **bit** spolno privlačni preden znajo to sploh črkovat / Danes kot da se brez riti nič ne da na trg poslat [...] / Na Zahodu lahk od **rapa** živiš, na srečo tle ne / Zeleni **mc-ji** se že zdej igrajo bisnis-mene.

(N'Toko feat. Samo Boris, *Srednja pot*)

Когато използват лексемите във функция на самохвалство (*брага*), изпълнителите най-често изтъкват своите лични умения в създаването на хип-хоп музика и комерсиалния успех, който са постигнали, като често подчертават, че това може да предизвика недоволство и враждебност от страна на другите рапъри:

Рапа неудобен ли е в неудобни пози / не ме пуши целият лек, пуши ме на дози.

(Alex P., *Made in Lulin*)

DJ нека чуем как зарибяват този **трак**, / само чакам дай ми знам / и ще ги побъркам пак! [...] / но как се случи това – да слушат **рапа** ми, а? / Добре ли ми е така [...] / и на лудия ми **флю**, / високо се целя като сокол.

(Diona, *Дишай*)

Ше стане ли хит копеле? / Истински **рап** неща брат [...] / Ако не беше братовчед ми, щях да съм умрял от глад / Искан да направя **трак** с Орхан Мурад и Хан Кубрат [...] / След това си починах, ся пак съм в играта видимо / От както съм в **рапа**, нещо нивата май рядко се вдигат [...] / Вече всички питат Сектата, доволен ли си / От както си взе статуетката, за най-доброто **МС** [...] / Най-доброто **МС** за 2017 година / Задният ми двор, се превърна в райска градина [...] / Искан и мен да ме поканят във **Vip Brother** / Да права батъл със **Mick Jagger**, на **бийта** на **Deep Cover**.

(Секта, *Леш 2*)

Тва е природата ми / **Трапа** породата ми [...] **Трапа** породата ми / Поздрав за хората ми [...] / След няколко **трака** видяха, че можеме, батко / И ние сме хората [...] / На **трапа** съм крал / Мега много съм видял.

(TRF feat. V:RGO, *Leva*)

Ето подобни примери от македонски, сръбски и словенски рап песни:

Wake & Wake у ризла мотам песна, / уз кафе иде **бит** пошо OG репрезентам / у лева иам хит, а со десна цртам мета.

(Dijana OG, *OG*)

Од сам старт висење на асфалт / со мојот брат **рап** сум од зори па до самрак [...] / **рап** и јас ко терапија дали ме разбираш / дека неможе да допре плагијат.

(Страјк, *Носталгија*)

Still Dre, I'm still mrak / SrnaNana е на **track**.

(Tyte x Srna, *Pit Stop*)

I nemam taj **flou** brate da polomiš jezik / Ali imam tu rimu da te spustim kad poletiš.

(Psihoaktiv Trip, *Lekcija*)

Majk uključi, dimčina u kući / 2-0-1-6, pravi **rep** ovako zvuči / Tehnika je vrsna i stil mi je poetičan / Jedan od retkih što je retko autentičan [...] / Ja **repujem** tako da svako me razume / Odgajili me narkomani, lopovi i kurve [...] / Ja **repujem** i tako sve prepreke rušim / Oslušni reči koje kriju se u duši.

(Smoke Mardeljano, *Ja repujem*)

ko vzamem majk naj se show jebeno zacne / **bit** funky benga je za reprezentanje striktno [...] / **rap** delam s srcem in dušo in ful sm pridn / ker delam pravi shit plus **flow** mam brezhibn.

(Ghet, *Z Bloka Snajper*)

fukn **beat**, fukn majk, ker preveč mam textov, / če gre **rap** na cesto, pol jst prec mam dvesto [...] jst sm **rap**, jst sm hip hop in jst sm ulca, / jst sm komerciala papak, jst sm muska [...] / BUM, TO JE LJUBLJANA`S FINEST, / FOLK DOJEU JE KAJ JE **RAP**, ZATO MAJO RAJ NS [...] / neko gine za keš, neko izbaci svoj bes, / neko prevari te lako, a ja gotivim taj **rap** [...] / hajmo ruke u zrak, iznad oblaka je mrak, / kada snimim **gangsta rap**, bolje spremi klak klak [...] / sa ekipom **beat** silujemo silom, / silom da silom, sa madafakin stilom [...] / EDINE VEĆJE KURVE OD CIP SO ŠATRO **GANGSTA RAPERI!!**

(Ljubljana's finest, *Ljubljana's finest*)

В двата случая (*дис* и *брага*) основната функция на посочените по-горе лексеми е автоидентификация на изпълнителите. Изразяването на критично отношение към друг изпълнител на хип-хоп музика също допринася за очертаване на широкоспектърната картина на хип-хоп субкултурата. Подобно на лексиката, свързана с хип-хоп социална среда (*улица*, *махала*, *гето*), посочените примери ни показват, че рапърите не само искат да докажат своите умения в създаване на музикални произведения, но също така с гордост да изтъкнат принадлежността си към субкултурата.

Често срещана тема в хип-хоп песни е също държавата, от която артистите произхождат. Темата може да се проявява чрез прякото назоваване на страната или чрез изброяване на различни топоними, свързани с нея. Понякога рапърите показват желание да изразят своята привързаност към родината си. Ето примери с български текстове, а последният е македонски:

Българин съм горд, сцената ми е Port / ти напомняш на един неуспешен Аборт.

(Alex P., *Made in Lulin*)

Махленско копеле до дъното на душата си натискащо и несломимо / Тва което е прима виста във тоя живот му е да отгледа здраво **българче** силно!

(DJAANY feat. Pamela, *Назад назад*)

И пак ше сме топа / И пак ше сме в тренда / Щото сме / **Булгари, Булгари**, уу [...] / Не падам на колене / Не знам за тебе / Аз съм / **Булгари, Булгари**, уу

(Pavell & Venci Venc', *Bulgari*)

Да видам **Охрид, Струга** да видам / **Битола Скопје**, дома да бидам!

(Slatkaristika, *Raspukala Šar Planina*)

Същия резултат можем да открием и в случаите с вмъкване на фрагменти или цитати от народни песни. Те най-често се използват като припев на дадена хип-хоп песен, напр. „Кога зашумят шумите, буките / Кога зашумят шумите, плачат за войводата, капетано“ в песента *Bulgari* от бъл-

гарски дует Павел и Венци Венц', както и „Распукала, Распукала Шар планина / Ајде распукала!“ в песента *Raspukala Šar Planina* на македонския рапър Слаткаристика. Понякога артистите леко променят фрагмента от народна песен, напр. „Назад, назад, моме Калино / Не мой да одиш подир мен ако пееш на момчетата в синьо / Назад, назад, моме Калино / Махленски хайдутин в мастило, улицата – мойто либе любимо“ в песента *Назад, назад* от българските рапъри DJAANY и Памела. Заслужава да се отбележи и фактът, че няколко куплета на споменатия текст са базирани на езика на народната песен: „**Ке се престорам на църна чума ке дойда**м / Във махалата ти, право в главата ти, да те накарам да се питаш кой е там? и **Ке се престорам** на мъртва кука, да моа да зарадвам махлата! / И ако с едно нещо искам си ида, то тва е да съм повлиял на децата!“.

Трябва да се подчертае, че подобно на жаргонната лексика, и темата „държава“ може да бъде използвана с няколко различни функции. Рапърите често критикуват настоящото състояние и действителността в държавата, от която произхождат. Както споменава Анна Вуйчук, една от най-често срещани теми в хип-хоп текстове е критика, посочена към политиката – изпълнителите най-често подчертават негативното си отношение към политици и държавни служители, които нарушават закона (Вуйчук 2017: 72). Това ясно се вижда от следните примери:

България Македония, бате балканска е кликата / Заедно сме силни да го духа политиката.

(Raus x Fyre, *Cash money*)

На сръбско-българската граница / Лошо ако те посочат с показалеца.

(Coby x Risko, *Nove pare*)

Нема що всички големи **държавници** / и Костов и Борисов излезнаха измамници.

(Сарафа, *София де Жанейро*)

Щот **българската политика** е турска чикия / Фак Америка Viva Russia.

(Спенс, *Фак Америка Viva Russia*)

В някои от цитираните български текстове се назовават и други държави, което може да се приеме като резултат от сътрудничеството между рапъри от различни балкански страни: песента *Cash money* е изпълнена заедно с македонския рапър Raus, а *Nove pare* – със сръбския Coby. Любопитен е фактът, че в подобни случаи рапърите подчертават добронамереното си отношение към съседните народи и държави, като същевременно изразяват своето несъгласие с политиката, внушаваща враждебност между тях.

Ето примери, изразяващи негативно отношение към съвременната политика, като първите три са от песни от Северна Македония, следващият цитат е от сръбска песен, а последният – от словенска:

Ко **Македонец** гордо стоиш цврсто камен / брате правата ги имаш но се вее туѓо знаме [...] / иста **политика** е ништо не се менува / ни перат мозоци се краде истите ги снемува [...] / Ситуацијава ретко кога е трезна / гори **Македонија** од **Тетово** до **Преспа**

(Нешо, *Балканизам*)

брат за брат војска брутална / не ме дели од брат курва **политика**.

(RAUS x FYRE, *Cash money*)

На сите се заљубивме у неа / А **политика** је курва / Многу добро изгледа / Али прави браќата да се изедат.

(Slatkaristika, *Raspukala Šar Planina*)

Ово нимало није **политчки** коректно / Ни лево ни десно, већ право у месо / Песнаја у вугла, да остану без зуба / Да фрфљају у Скупштини кад расправља се Устав [...] / Не треба ми БИА да ми каже да сам поштен / Нити радикали да ли **Србин** сам уопште [...] / Мафија, мурија, држава хајдучија / А ми смо револуција – то није наша **Србија**.

(Београдски Синдикат, *Они су*)

Pop glasba sam še ena od lovka / Mladi **slovinci** niso več brez denarja ampak so 'broke'.

(N'Toko feat. Samo Boris, *Srednja pot*)

В някои случаи рапърите изразяват своето недоволство от актуалната (поп)култура в държавата (в това число и хип-хоп музиката):

Много жълт гнил Grill надали е злато / в **Българският** шоубизнес винаги е блато.

(Alex P., *Made in Lulin*)

Ето ги новите **BG** звезди имате много красиви бради, [...] / само да питам, не ми се сърди пееш ли ми или некој пърди?

(Ицо Хазарта, *Браво*)

Kaj nam pomaga NOB dans ko moraš znat nemško in angleško / Da sploh razumeš ljubljansko? / '**Slovenija** v stiku s časom?' / Ja normalno.

(N'Toko feat. Samo Boris, *Srednja pot*)

Представеният в статията анализ илюстрира само няколко тематични доминанти на текстовете и показва възможни перспективи за по-детайлни изследвания. Както голяма част от жаргонната лексика (пре-

димно свързана с музикалните явления), така и очертаните теми представляват съществени характеристики на хип-хоп творчеството независимо от националната принадлежност на изпълнителите. Разбира се, за да се постигне по-детайлна представа по този въпрос, е нужно е да се привлече богат набор от текстове. Въз основа на представените примери могат да бъдат открити и други универсални аспекти на езика на хип-хоп изпълнителите, като например силната експресивност или използването на елизия (фонетична елипса), но те изискват отделен анализ, който би могъл да докаже и друга тенденция – използването на езикови елементи, типични за даден регион, град, квартал и т.н. Досегашните резултати от нашето проучване показват наличие на лексикални, фонетични и други разлики в зависимост от езиковата релевантност на хип-хоп текстовете със средата, в която възникват, но тази проблематика би трябвало да бъде обект на специализирано езиковедско изследване.

Независимо от факта, че в настоящия текст са разгледани само отделни произведения от българската, македонската, сръбската и словенската рап музика, анализът показва някои типологични характеристики, отнасящи се въобще до цялата хип-хоп субкултура. Трябва да подчертаем, че през последните години това явление привлича все по-голям изследователски интерес, при това не само в англоамериканския ареал¹⁰. За пример можем да посочим статиите *Между чалгата и рапа* (2008) от Кирил Цанков и *Уличният език в рап музиката – митове и реалност* (2008) от Цветомира Венкова, монографията *Малка черна музика. Хип-хоп нация, национална история, държава и нейните врагове* (*Mala crna muzika. Hip-hop nacija, nacionalna istorija, država i njeni neprijatelji*, 2016) от сръбския учен Драган Джорджевич, книгата на датския учен Микел Снор Вилмс Бойсен *Студия върху датската рап музика* (*Et studie af dansk rap music*, 2002), *Влияние на специфичния за сцената хип-хоп език върху разговорния немски. Защо думата „dissen“ е в речника днес* (*Einfluss szenespezifischer Hip-Hop-Sprache auf die deutsche Umgangssprache. Warum das Wort 'dissen' heute im Duden steht*, 2021) от немския учен Максимилиан Баран, както и компаративистичното изследване на Анджей Напералски *Езикът на рапа във Франция и Полша* (*La langue du rap en France et en Pologne*, 2014). Ето защо един по-обширен и по-подробен анализ на южнославянските хип-хоп песни би могъл да обогати досегашните езиковедски изследвания, посветени на текстовете на този музикален жанр.

¹⁰ Многобройни англоезични изследвания са посочени в библиографията на уебсайта Hip-Hop Archives (ХХА).

ЛИТЕРАТУРА

- Баран 2021:** Баран, М. *Einfluss szenespezifischer Hip-Hop-Sprache auf die deutsche Umgangssprache. Warum das Wort 'dissen' heute im Duden steht.* München: GRIN Verlag, 2021.
- Береговская 1996:** Береговская, Э. М. Молодежный сленг: формирование и функционирование. [Beregovskaya, E. M. Molodezhnyj sleng: formirovanie i funkcionirovanie.] // *Вопросы языкознания*, 3, 1996, 32 – 41.
- Бойсен 2002:** Boysen, M. S. W. *Et studie af dansk rap musik.* København: Københavns Universitet, 2002.
- Венкова 2008:** Венкова, Ц. Уличният език в рап музиката – митове и реалност. [Venkova, Ts. Ulichniyat ezuk v rap muzikata – mitove i realnost.] // *Проблеми на социолингвистиката IX. Агресията на уличния език.* Цанков, К. (ред.). София: Международно социолингвистическо дружество, 2008, 176 – 182.
- Вуйчук 2017:** Wójciuk, A. Ekspresywność języka subkultury hip-hopowej. // *Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów UJ. Nauki Humanistyczne*, 2017, 3, 67 – 79.
- Джорджевич 2016:** Đorđević, D. *Mala crna muzika. Hip-hop nacija, nacionalna istorija, država i njeni neprijatelji.* Loznica: Karpos, 2016.
- Мичъл 2000:** Mitchell, T. Doin' Damage in My Native Language: The Use of "Resistance Vernaculars" in Hip-Hop in France, Italy, and Aotearoa/New Zealand. // *Popular music and society. Vol 24.3.* Burns G. (ed.). Bowling Green: Bowling Green State University Popular Press, 2000, 41 – 54.
- Напералски 2014:** Napieralski, A. *La langue du rap en France et en Pologne.* Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2014.
- PPCACHAE 2009:** Dalzell T. (ed.). *The Routledge Dictionary of Modern American Slang and Unconventional English.* New York: Routledge, 2009.
- РБЖ:** *Речник на българския жаргон.* [Rechnik na balgarskiya zhargon.], <<https://www.bgjargon.com/>>.
- РСЖ 2012:** Gerzić, B. *Rečnik srpskog žargona (i žargonu srodnih reči i izraza),* Beograd: SAI, 2012.
- СТРБЕ 2008:** *Съвременен тълковен речник на българския език с приложения.* Буров, Ст. (ред.). [Savremenen talkoven rechnik na balgarskiya ezik s prilozheniya. St. Burov (red.).] Трето издание. Велико Търново: Gaberoff, 2008.
- Уоткинс 2005:** Watkins, S. C. *Hip Hop matters. Politics, Pop Culture, and the Struggle for the Soul of a Movement.* Boston: Beacon Press, 2005.
- Фен, Перуло 2000:** Fenn, J., A. Perullo. Language Choice and Hip-Hop in Tanzania and Malawi. // *Popular music and society.* Burns G. (ed.). Vol 24.3, Bowling Green: Bowling Green State University Popular Press, 2000, 73 – 94.

Хоронжи 2007: Chorąży, A. O hiphopowej intertekstualności jako rozmowie. Rap i popkultura: follow-upy i hashtagi. // *Teksty Drugie*, 2007, 5, 129 – 146.

XXA: Hip-Hop Archives, <<http://hiphoparchive.org/scholarship/bibliography>> (12.12.2022 г.).

XXP 2007: Fliciński, P., S. Wójtowicz. *Hip hop słownik*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2007.

Цанков 2008: Цанков, К. Между чалгата и рапа. [Tsankov, K. Mezhdú chalgata i rapa.] // *Проблеми на социолингвистиката IX. Агресията на уличния език*. К. Цанков (ред.). София: Международно социолингвистическо дружество, 2008, 129 – 132.

ДИСКОГРАФИЯ

- Alex P., 2021, „Made in Lulin“, *Dospehite na Boga*, Lulin Squad, България
 Diona. 2017. „Дишай“, сингъл, самостоятелно публикуван, България
 Сарафа, 2010, „София де Жанейрдо“, *Легендарен*, Rapton Records, България
 David Guetta feat. Devito, 2021, „Get Together“, сингъл, Parlophone, България
 Gru. „On je lud“, *Da li imaš pravo?*, Jugodisk, Сърбия
 Smoke Mardeljano, 2016, „Ja reperujem“, *Ja reperujem*, Smoked Records, Сърбия
 Psihoaktiv Trip, 2014, „Лекција“, *Demoncina*, Phonofile Balkan, Сърбия
 Emil TRF feat. V:RGO, 2018, „Leva“, *HUSTLE*, SAUSEKIDSGANG, България
 Секта, 2019, „Леш 2“, *Класа*, Shadow Lab., България
 Klemen Klemen ft. Ajs Nigrutin, 2018, „Mrdaj“, сингъл, Big Nose Ent., Словения
 Страјк, 2015, „Носталгија“, *Земен рај*, Suriken Records, Северна Македонија
 Coby x Krisko, 2021, „Nove pare“, сингъл, Bassivity Digital, Сърбия
 Slatkaristika, 2020, „Raspukala Šar Planina“, сингъл, Inovativa Group, Северна Македонија
 N'Toko feat. Samo Boris, 2010, „Srednja pot“, Beton Records, Словения
 Спенс, 2015 „Фак Америка Viva Russia“, сингъл, Сам Съм Си Рекърдс, България
 Нешо, 2019, „Балканизам“, *Балканизам*, Sidechain Records, Северна Македонија
 Ицо Хазарта. 2019. „Браво“, Facing The Sun, България
 Ravell & Venci Venc', 2020, „Bulgari“, сингъл, Virginia Records, България
 Raus x Fyre, 2021, „Cash money“, Gorilla TV, Северна Македонија
 Ljubljana's finest, 2013, „Ljubljana's finest“, сингъл, самостоятелно публикуван, Словения
 DJAANY feat. Pamela, 2022, „Назад назад“, сингъл, Kartela Records, България
 Dijana OG, 2019, „OG“, сингъл, Red Light District, Северна Македонија
 Tyte x Srna, 2021, „Pit Stop“, сингъл, Mascom Records, Северна Македонија
 Ghet. „Z Bloka Snajper“, *GHETBANGARAP*, самостоятелно публикуван, Словения